Zenei naptár

Romantikus est

Az orosz romantika három zseniális komponistájának művei szerepeltek csütörtökön este a nemzeti színházban tartott filharmóniai hangversenyen. A szegedi szimfonikusokat ezúttal Ligeti András vezényelte, akinek bemutatkozása igen megnyerő volt.

A sokoldalú muzsikus — hegedűsként szólista és kamarazenész, karmester és főiskolai tanár — nagy biztonsággal uralja a dirigensi pulpitust. Nagyszerű vezénylestechnikai adottságokkal rendelkezik. Mozgása egyértelmű, világos, rendezett, puritán. A zenei történések előmozdítása érdekében csak a legszükségesebb mozdulatokra szorítkozik, amelyek azonban tökéletesen kifejezőek. Az a típusú muzsikus, akiből mindenekelőtt a ráció tisztasága, az intellektus fénye sugárzik. Tolmácsolásában azonban ezzel az attitűddel közelítve sem csorbult a romantika végletes érzelmi töltésű világa. Ilymódon valamennyi mű formai, szerkesztésbeli finomságára, szépségére világított jobban rá, a hangulati gazdagság érzékeltetése mellett.

Glinka orosz népzenei ihletettségű, hamvasan üde, változatos hangszerelésű és dinamikájú műve a Kamarinszkaja pompás indító zene volt, melyet *Csajkovszkij* Rokokó variációk, op. 33. és a Pezzo capriccioso című kompozíciók előadása követett. E két utóbbi szólistájaként a Szegedről elszármazott *Onczay Csabát* hallottuk. A rendkívül hangszerszerűen gondolkodó Csajkovszkij ragyogó, virtuóz szólamot álmodott a csellónak mindkét műben, de játszanivaló tekintetében nem panaszkodhatnak a zenekari szólisták sem. Onczay könnyed eleganciával, brilliáns csillogással játszott. Finom színekkel, s gyöngéd lírával formálta meg magánszólamát mindkét kompozícióban. A zenekar is ritkán hallott érzékeny színekkel fűszerezte az interpretációt, s puhán, hajlékonyan, kamarazenészi szinten alkalmazkodott, illetve muzsikált a szólistával.

Zárószámként *Muszorgszkijnak*, a *Ravel* által pazarul hangszerelt, történésgazdag művét, az Egy kiállítás képeit hallottuk. A komponistának nemcsak a képek látványát sikerült kitűnően érzékeltetnie a zene nyelvén, de a festmények kiváltotta saját érzelmi reakcióit is megkapóan kommentálja az izgalmas programzenében. A fantasztikusan színes hangszerelés igényes feladatot ad a zenekari muzsikusoknak, s szólistaszerephez ritkán jutó hangszerek is tündökölhetnek itt, mint például a tuba. Valamennyien derekasan megállták helyüket, a Csibék tánca... vagy A Limoges-i piactér virtuóz játszanivalóira, akár például a drámai megjelenítő erőt igénylő Samuel Goldenberg és Schmuyle párbeszédét tolmácsoló tételre gondolunk. Az imponáló előadást segítették Ligeti jó tempóvételei, plasztikus karaktermintázásai, s magabiztosan átfogó, formáló érzéke.

Berényi Bogáta

A Társadalmi Szemle új száma

A folyóirat vezető helyen közli Horváth István Politikai intézményrendszer és szocialista demokrácia című cikkét. A szerző elemzi politikai intézményrendszerünk mai helyzetét, a vele kapcsolatos különböző nézeteket, a további korszerűsítés lehetőségeit és feladatait.

Aktuális témát dolgoz fel Bod Péter Ákos írása: Vállalati tervezés, stratégia, üzletpolitika. A cikk foglalkozik azzal, hogy mikor kell, illetve nem kell vállalati stratégia, mit jelent az üzletpolitika a vállalat számára.

A Nemzetközi szemle rovatban két cikk is megjelent. Várkonyi Péter a helsinki folyamatot mutatja be napjainkig, Bessenyei Zoltán az el nem kötelezett mozgalom helyzetét világítja meg, és elemzi a hararei csúcstalálkozó munkáját.

A múzeumokat bemutató sorozatban Juhász Gyula az Országos Széchényi Könyvtárba vezeti el az olvasót.

„Ez a por él"

Temesi Ferenc regényéről

Dél-Németországba kitelepített rokonom egy ízben városunkban járva meghatározó élményei között vette számba, hogy estére hófehér ingeinek gallérjára szürke csík telepedett. Szokatlan volt számára ez a jellegzetes alföldi jelenség, amely szimbólum is, végsősoron a szegediség lehetséges jelképe. Számomra a lassú folyású, évődő alsóvárosi parasztnyelvtől a belvárosi, nyugodt tempójú sétán át az óránkénti tizenkét kilométeres átlagsebességgel bandukoló buszokig több minden szignója lehet még ennek az életnek. De bizonnyal távolról látható csak igazán a szitáló porban lélegző város.

A szegediséget hagyományosan az innen elszármazottak igyekeztek megfogalmazni, mert a szenvtelenné váló viszonyban hitelesebb lehet a távolról érkező megnevezés. Költői estek, író-olvasó találkozók unásig ismert témái voltak, hogy ki, mikor, miért hagyta el a várost, kik voltak és kik lettek a barátok, mit jelentett szegedinek lenni és így tovább. Unalmasak voltak a fordulatok a válaszokban is, *„unom magunkat, fiúk"*, mondtuk *Zelei Miklóssal*.

És akkor jött a *Temesi Ferenc* könyve. Benne 1833-tól 1973-ig egy család története. Tehát *családregény* a *Por*, de a lexikonformában megírt történet többrétegű, mint amilyen a címben foglalt dolog is. A mű laapja egy *történelmi regény*, a főhős, Szeles András famíliájának históriája. Benne a múltszázadi alsó- és felsővárosi parasztpolgárok, halászok, kocsmárosok és feleségük élete, a nagy víz története, a századforduló Móra, Tömörkény, majd József Attila ideje. Mindeközben címszavanként Szeles András élete: a Klapka tér környéki nagy csínytevések, az iskolák, szerelmek és a kocsmák, utóbbiak férfias precizitással.

Ezek a fejezetek *nemzedéki regénnyé szerveződnek;* azokról szól, akik a hatvanas évek közepén falták a rágógumi-angolt, akik négyszázötvenért farmert vettek a szabadkaiaktól a Marx téren, akik 68, forduulatát követően túlfűtött, neonfényű irodákban váltották föl véges iktatószámokká a végtelennek hitt szabadságot.

A regény harmadik rétege *önreflexív esszé*. Időről időre visszatér a szövegeit magyarázó, a lexikoneljárást igazoló értelmezés. *„Szótárírót munkájában az a csöndes meggyőződés vezette, hogy valójában valamenynyien szótárai vagyunk a világnak, méghozzá egyedi jelentéstartalommal megáldva." „Szótáríró tisztában van vele, hogy egy magára valamit is adó szótárt sohasem lehet befejezni, valamint avval is, hogy az ilyesfajta szótárak kutya kötelessége, hogy alapelvük a közérthetőség, kimondott céljuk pedig a szórakoztatás legyen. A szótár formájából adódik az a kegyelem, hogy olvasása bárhol elkezdhető és bármikor abba is hagyható."*

Talán furcsállja az olvasó, hogy *lexikonformában* íródik egy regény. Írónak, olvasónak egyaránt *előnyös* ez az eljárás. Az írónak azért, mert egy-egy címszó megalkotásával a pusztulásnak indult magyar anekdotakincset helyezi vissza az őt megillető helyre. Az olvasónak pedig azért, mert könnyen kezelhető, forgatható, igazán olvasmányos dolgozatot pörgethet kezében. Modernnek tűnő, de igazából *alázatosan realista regény*, ez.

A könyv élén *Kosztolányi Dezsőnek Alföldi por* című írásából szerepel egy gondolat: *„Ez a por nem hasonlítható semmihez sem. Ennek a pornak külön konstrukciója, külön kémiája, sőt külön lélektana van. Ez a por él."* Ezt a lélektant kutatja Temesi egymásra rétegződő címszavaiban, és ezt a konstrukciót igyekszik a mű valóságában modellizálni — számunkra egyelőre A-tól K-ig.

A köteten vékony kék szalag, amely arról ad hírt, hogy a Magvető Könyvkiadó ötezredik kiadványával köszönti olvasóit a téli könyvvásáron. Biztosan választhatott volna más könyvet is ünnepéhez a kiadó, de *ezt tartotta méltónak* a kiemelkedő eseményhez. Ritka pillanata ez a *hazai kultúrának*: a kiadó nem öregedő lírikust tűz az ünnepi zászlóra, hanem a második kötetével *önmagát a magyar nyelvű irodalomnak odaadó prózaírót.*

Elképzelhető, hogy e kétkötetes regény visszamenőleg fölhívja a figyelmet Temesi első könyvére: *Látom, nekem kell lemennem.* Tíz esztendeje jelent meg ez a novelláskötet, benne a nemzedéki regény és lexikonforma jól fölismerhető ősei. Talán érdekes, és nem csupán filológiai munka a Por két kötete között fölütni Temesi első könyvét. Az L-től Zs-ig egyébként a nyári könyvhéten lát napvilágot.

Dlusztus Imre

Levélidéző forróságban

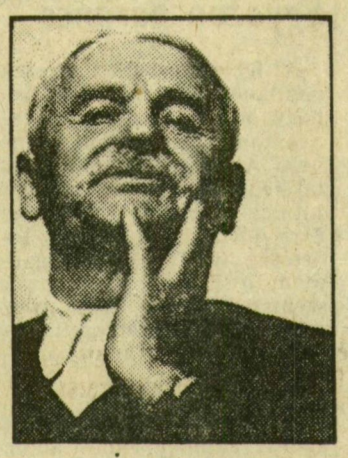

A purgatóriumos kérdés először *Adyé* volt. *Az Ős Kaján* szédítő-döbbentő kürtrivallása: *„mit ér az ember, ha magyar?"*

Ő egy egész könyvet írt ezzel a címmel. (Máig legdöbbenetesebb művének érzem.) Alcíme ez: *Levelek egy parasztfiúhoz.* Összesen negyvenkettő. Egyébként egész egyszerűen mindenről szó van ebben a varázslatos, *Magyar Elet*-kiadású (újra azóta sem kiadott!), 250 oldalnyi kötetben. Az ötödik levél címe ennyi: *Magyarságom végleges és végzetes felismeréséről.*

Az irodalomtörténész, élő literatúratudósaink egyik legkiválóbbika most úgy fogalmaz: a magyarság, sőt, Közép-Európa egyik legnagyobb embere, egyik legnagyobb gondolkodó fia, igazi lángelme, akire most emlékeznünk kell. Arra a 90 esztendeje született balmazújvárosi szerelemgyerekre, aki még nincs harmincéves, de már nyolcan ülik körül az asztalát, s kenyeret tud adni mindenkinek. Negyvenkét éves koráig, könyvek sorával háta mögött, a két keze munkájával tartja el igencsak népes családját.

Arra a férfira, akinek sírjánál *Németh László* és *Illyés Gyula* együtt zokogott. Ha valakik, ők aztán igazán jól tudták: van, lehet miért. (Tizenhárom esztendővel később, Illyés temetésén, már mi is megérezhettünk ebből valamit.) Arra az emberre emlékezendő, ama ember előtti tisztelgés jegyében telt meg zsúfolásig csütörtökön este a Bartók Béla Művelődési Központ nagyterme, aki — az emlékest hangnemét alapjaiban meghatározó irodalmár, *Czine Mihály* szavaival — egyszerre volt Petőfi és Kemény Zsigmond. *Veres Péter* volt a neve.

Nézegetem ezt a képet itt — kollégánk, *Horváth Dezső* készítette, Öttömösön, egy nemzet Péter bácsijának halála előtt alig egy esztendővel. 1969 októberében. Eszembe jutna *Déry Tibor* emlékezése: „mintha egy magyar népmeséből lépett volna elő." Gondolnék Czine Mihály személyes emlékeket megidéző, egyre szuggesztívebb mondatai hallatán mindarra, ami a legutóbbi másfél évtizedben — távozása után — történt az ő népével. Akikért „bokáig járt a magyarságban." Akikről egy titán erejével hirdette, hogy élniük kell. Akiknek sugallta, ordította, tanácsolta — ugyanezt, mindig ugyanezt. Akikért harcolt, akiket szolgált, akiket védett. „Ahogy lehet."

Mégsem ezekre gondolok, mialatt *Mentes József* az emlékest címadó Veres Péter-művét, a gyönyörű *Én nem mehetek el innen-t* mondja, később a híres, 1943-as szárszói Magyar Élet-tábor záróbeszédét, meg — tábort kovácsoló, öklöket összeszorító, félelmetes hatású üzenetként — végezetül a „Ha nem lehettél szálfa" sorait. (Színházbéli kollégája, *Kátó Sándor* az *Egy földmunkás naplójából*, meg a *Gyerekek a répaföldön*-ből olvasott föl részleteket, a művelődési központ kórusából két kisgyerek, *Kutas Laci* és *Barna Csaba* kedves dalait énekelte: *„Szegény vagyok, szegénynek születtem", „Debrecennek van egy vize", „Mikor megyek Galícia felé..."*)

Körülpillantok a teremben. Irtózatos a meleg. A túlsó oldalon rengeteg középiskolás korúnak tűnő fiatal. Ki tudja, hogyan, miként kerültek ide, a kép mindenesetre annyira szokatlan, korábbi lehangoló tapasztalatoktól annyira eltérő, hogy a forróság itt bent bizonyára ettől még erősebbnek érezhető. Egyre többször pillantok feléjük. Szemük egyre csillogóbb. Közben hallom a sort: *„ne engedd ezt a földet"*. És tán látni is vélem ama népmesei alak hamiskás, beleegyezően bólintó mosolyát, valahonnét messziről. Ahonnan azok a bizonyos levelek lám, egyfolytában mindörökre érkeznek. Mind a negyvenkettő, sőt, még sokkal több is.

Demonkos László

Nemzetiségi szövetségek tanácskozása

Az anyanyelvi kultúra ápolását, a nemzetiségi tudat erősítését tekinti legfontosabb feladatának a továbbiakban is mind a Magyarországi Délszlávok, mind a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége. Ezt hangsúlyozták országos választmányaik pénteken tartott ülésén.

A Hazafias Népfront Budapesti Bizottságának tanácstermében — ahol a magyarországi horvátok, szerbek és szlovének képviselői tanácskoztak — az ez évi tervekről szólva elmondták: a szövetség figyelemmel követi az óvodai anyanyelvi foglalkozások megszervezését, pályázatot hirdet a kétnyelvű oktatás módszertanának kidolgozására, s felhívja a fiatalok figyelmét: a horvátszerb, a szerbhorvát és a szlovén nyelvű tanulmányok lehetőségére a hazai és a jugoszláviai főiskolákon, egyetemeken. Anyanyelvi oktatásuk egyik legnagyobb gondja — hangoztatták —, hogy kevés a nemzetiségi pedagógus, emiatt szünetel a nyelvés a kétnyelvű oktatás több iskolában.

Ebben az évben Baján ifjúsági tambura- és képzőművészeti tábort, a néptáncsoportok, az amatőr színjátszócsoportok vezetőinek továbbképzését, Szombathelyen néptáncegyütteseik országos szemléjét rendezik meg. Segítik a szerb, horvát és szlovén klubok tevékenységét, és tanulmányozzák anyanyelvi klubok létesítésének lehetőségét Zala és Vas megyében. Pécsett kiállításon mutatják be a horvát írásbeliség kezdeteit.

Az idén folytatják a néprajzi gyűjtést, a korábban feltárt emlékek, hagyományok rendszerezését. Kiadói terveik szerint megjelentetik A magyarországi délszlávok néprajzának nyolcadik kötetét, valamint nemzetiségi szerzők tanulmányait, elbeszéléseit, történeti témájú művét.

A Magyarországi Németek Demokratikus Szövetségének országos választmánya, az MSZMP KB Politikai Főiskoláján tartott ülésén, számba vette: milyen mértékben valósult meg a szövetség VI. kongresszusának határozata, az azóta eltelt három évben. A testület elfogadta a szövetség idei tervét.

A beszámolókból kitűnt: a magyarországi németek közéleti tevékenysége fokozódott, nemzetiségi tudata erősödött. A szövetség arra ösztönzi tagjait, hogy egyénileg és kollektíven bátrabban éljenek nemzetiségi jogaikkal, lehetőségeikkel, maguk is segítsék elő azok érvényesülését, az eddigieknél sokkal többet tegyenek nyelvük és kultúrájuk ápolásáért, gyarapításáért.

Az ülésen szorgalmazták a német nyelvoktatás megkezdését ott, ahol ezt igénylik, valamint a kétnyelvű oktatást azokban az iskolákban, ahol ennek a feltételei adottak, vagy megteremthetők.

Idei kulturális rendezvényeiket ismertetve jelezték: tavasszal Budapesten Országos Nemzetiségi Ifjúsági Találkozót szerveznek. A Hazafias Népfront Országos Tanácsával és a Magyar Történelmi Társulattal közösen tudományos konferenciát rendeznek a magyarországi németek betelepülésének 300. évfordulója alkalmából.

Műsorajánlat

A SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZ MŰVÉSZEI — ZSILA JUDIT, BOTH ANDRÁS és KASZÁS GÉZA — lesznek a háziasszony, *Fodor Zsóka* vendégei az Ifjúsági Háznak a színház tagjait bemutató sorozatában, január 26-án, hétfőn este 7 órai kezdettel. Zongorán közreműködik: *Nagy Imre.*

Ismét megrendezi hagyományos NYUGDÍJAS-TALÁLKOZÓJÁT a Bartók Béla Művelődési Központ; január 26-án, hétfőn délután 3 órai kezdettel a textilművek Tolbuhin sugárút 87. szám alatti éttermében tartanak *zenés műsort* a művelődési központ nyolc hálózati intézményében működő nyugdíjasklub tagjainak. A közreműködők között találjuk *Leblanc Győzőt, Kaposy Miklóst, Zentai Annát, Horváth Istvánt*, továbbá *Lelkes Agnest*, valamint *id.* és *ifj. Puskás Sándort.*

SPANYOLORSZÁGRÓL tart diaképekkel illusztrált ismeretterjesztő *előadást Gimesiné Dudás Irén* január 26-án, hétfőn este 6 órai kezdettel a Juhász Gyula Művelődési Központban.

A DÉL-ALFÖLDI MAGAZIN január 27-én, kedden este 6 órától a 2-es programban látható; a nézőket többek között tudósítják a szentesi primőrszezonról, a 30 éves Szegedi Felnőtt Ideggondozó Intézetről, Szeged felújítás előtt álló belvárosáról, s választ kaphatunk arra a „fogas" kérdésre is: hová lettek a fluortabletták?

A NASA OBRAZOVKÁT, *a szegedi tévéstúdió szlovák nyelvű nemzetiségi műsorát* az érdeklődők január 28-án, szerdán 19 óra 5 perckor láthatják a 2-es csatornán. Az adást január 31-én, szombaton 11 órakor szintén a 2-esen megismétlik.

SZEGEDRE LÁTOGAT a tévé népszerű, ABLAK című műsora. A közéleti-szolgáltató program *Kapcsoljuk Szegedet* alcímű adása január 30-án, pénteken az 1-es műsorban a szokott időpontban, este 6 órakor jelentkezik